

9.ÜNİTE

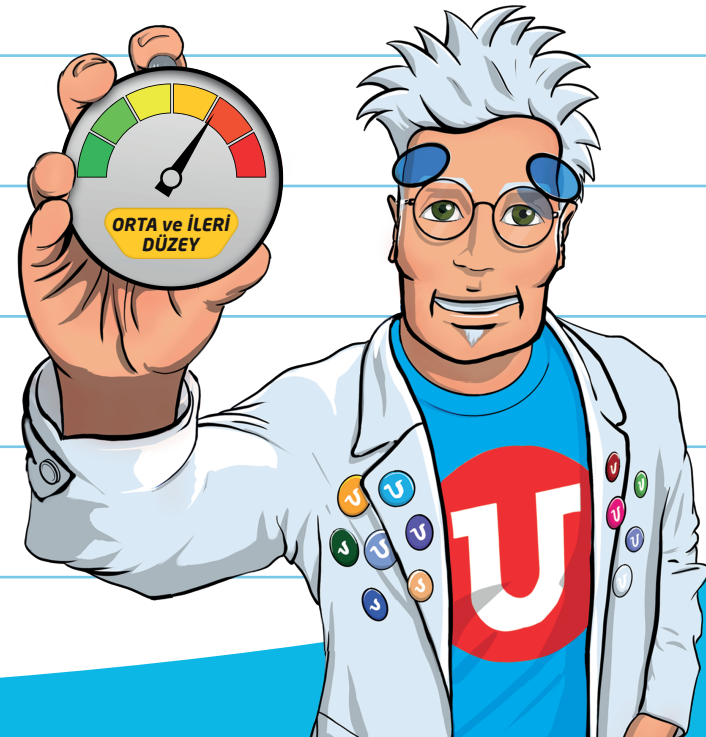
U

TYT Orta ve İleri Düzey Tarih Soru Bankası

Klasik Çağda Osmanlı Toplum Düzeni

BEGÜM ÜNLÜ

KLASİK DÖNEM OSMANLI KÜLTÜR VE MEDENİYETİ

KLASİK ÇAĞDA OSMANLI TOPLUM DÜZENİ

Mesleki Yapıya Göre Yönetenler-Yönetilenler

Etnik ve Dini Yapıya Göre Teşkilatlanma

Osmanlı Devletinde Üretim Yapısı

Osmanlı Devletinde Arazi Yapısı

Millet Sistemi

Vakıflar

Lonca

MİLLET SİSTEMİ

- - Dine dayalı sistem olup, toplum Müslüman olanlar ve olmayanlar şeklinde örgütlenmiştir.
- - Her dini grubun kendi içinden seçtikleri en yüksek rütbeli bir din adamı tarafından yönetilmesi esasına dayanan idari ve hukuki bir sistemdir.
- - Bu sistem azınlıkların benliklerini korumalarına olanak sağlayan bir ortam yaratmıştır.
- - Ruhani liderleri doğrudan padişaha sorumlu olmuştur.
- - Osmanlı Devleti'nin sınırları genişledikçe farklı milletleri bünyesine katmıştır.
- - Devletin asli unsuru olan Türkmenler, Ermeniler, Rumlar, Arnavutlar, Boşnaklar, Araplar bir arada yaşamıştır.
- -II.Bayezid Dönemi'nde İspanyol zulmünden getirilen Yahudiler de Osmanlı toplum yapısı içinde yerini almıştır.

Örnek:

Osmanlı “Millet Sistemi” ile ilgili olarak aşağıdakilerden hangisi yanlıştır?

- A) İnanç temelli şekillenmesi
- B) Müslüman olmayanlara inanç ve ibadet serbestisi tanınması
- C) İnançları simgeleyen cami, kilise, sinagog gibi ibadethaneler etrafında halkın yoğunlaşması
- D) Tüm inanç unsurlarının ülke savunmasında askeri sorumluluk üstlenmesi
- E) Tebaayı oluşturanların kendi gelenek ve kültürel değerlerini koruması

Örnek:

Osmanlı toplum yapısında inanç temelli “Millet Sistemi” denilen yapı görülmüştür.

Osmanlı Devleti’nde görülen bu anlayışın,

- I. tebaa arasında ırk esasına dayalı ayrışma,
- II. birlik ve bütünleşme esasını olumsuz etkileme,
- III. gayrimüslimlerin yüzyıllarca benliklerini korumalarına olanak sağlama

durumlarından hangilerine ortam hazırladığı savunulabilir?

A) Yalnız I

B) Yalnız II

C) I ve III

D) II ve III

E) I, II ve III

Mesleki Yapıya Göre Yönetenler

İlmiye

- İlimle uğraşan sınıftır.
- Medreseden yetişirler.
- Şeyhülislam, kazasker, kadı ve müderrisler bu sınıf içinde yer almıştır.

Seyfiye (kılıç sahibi, asker)

- Askerlik hizmeti ve idari işlerden sorumlu sınıftır.
- Sadrazam, beylerbeyi, sancak beyi vs. gibi yöneticiler bu sınıftan seçilmiştir.

Kalemiye

→ Bürokratik grubu oluşturan sınıftır. Defterdar ve nişancı bu sınıftan seçilmiştir.

! NOT

→ Osmanlı Devleti'nde yönetici olabilmek için, Müslüman olma, Türkçe'yi güzel konuşma, Osmanlı devlet adabını bilme şartları aranmıştır.

Örnek:

Divan-ı Hümayun'a katılan Kalemîye, İlmiye, Seyfiye meslek grubu temsilcilerinin üst düzey üyeleri ile bağlı oldukları meslek grubu eşleştirmesinden hangisi yanlış verilmiştir?

<u>Yönetici</u>	<u>Meslek Gubu</u>
A) Kaptanıderya	Kalemîye
B) Veziriazam	Seyfiye
C) Defterdar	Kalemîye
D) Kazasker	İlmiye
E) Nişancı	Kalemîye

Yönetilenler

- Yönetenler dışında kalan, şehirli, köylü ve göçebe olarak adlandırılan halkın tamamıdır.
- Osmanlı Devleti'nde XIX. yüzyıla kadar reayaya tebaa (tabi olan, söylenen her şeyi yapmakla yükümlü olan) denilirken,
- XIX. yüzyılın başlarından itibaren, Fransız İhtilali ile birlikte demokratik kavramların yaygınlaşmasına bağlı olarak hakları ve özgürlükleri olan halk (vatandaş) kavramı kullanılmaya başlanmıştır.

! NOT

- Bu ayrımlar kesinlikle sosyal sınıflaşmanın göstergesi değildir.

! NOT

- Yönetenler vergi yükümlüsü değilken, reaya devlete vergi vermekle yükümlü tutulmuştur.

Yatay hareketlilik:

- Kişinin ya da ailenin statüsü sabit kalmak üzere sınırlar içinde yer değiştirebilmesidir.

Dikey hareketlilik:

- Kişinin statüsünün değişmesidir.

Etnik ve Dini Yapıya Göre

Etnik

- Osmanlı etnik yapısı dini yapının değişmesine bağlı olarak farklılaşmıştır.
- Etnik yapı içinde en kalabalık nüfus Türklerdir.
- Bu yapı içinde Rumlar, Bulgarlar, Romenler, Sırp lar gibi slav kökenli veya slavlaşmış kavimler yer alırken Ermeniler ve Macarların dışında Arnavut, Arap, Acem gibi Müslüman unsurlar da yoğun bir nüfus kitlesini oluşturmuştur.

Dini

Müslüman

- Türklerin dışında, Arap, Acem, Berberi Müslümanlarıdır. Ayrıca Balkanlarda yaşayan Arnavut ve Boşnaklar da kendi istekleriyle İslamı benimseyen topluluklardır.

Gayrimüslim

- Hristiyan ve Musevilerden oluşan gruba verilen isimdir.
- Hristiyanlar içinde en kalabalık grup Ortodokslardır. Hristiyan Ortodokslar çoğunlukla Balkanlarda yaşamakta idi.
- Ortodoks toplumlar Sırp, Bulgarlar, Romenler, Rumlardır.

Osmanlıda Günlük Yaşam

- Osmanlıda dinlenme ve eğlence biçimlerinin en önemli yerleri arasında mesire alanları vardı. Bahçeler, bostanlar ve çayırılık alanlar. Ağaçayırı, Kadırga Limanı, Samatya, Davutpaşa Sahrası, Kağıthane, Boğaz kıyıları, Belgrad Ormanları, Çamlıca ve Göksu Dereleri bunların bazıları idi.
- Türklerin en önemli farklı yönlerinden biri de hamamdır. Hem yıkanma ve rahatlama hem de eğlence ve sohbet mekanları olarak hamamlar dikkat çekmiştir.
- Kağıthane ve Ağaçayırı gibi yerlerde düzenlenen esnaf bayramları geleneksel törenlerini yapma, sanat ve ticaret ürünlerini sergileme fırsatı buldukları alan olarak karşımıza çıkmıştır.
- Ordu'nun sefere çıkması sürecinde kazanılan Zafer'in kutlanması, Şehzade'nin doğumu ve sünnet düğünü, padişahın Cuma namazına alayla gitmesi ve Mekte'ye hediyelerin yollandığı Sürre Alayları gibi olayların her biri için büyük törenler yapılmıştır.

- Ayrıca külliyeler de zorhane adı verilen ve beden eğitimi ile ilgili çalışmalar yapıldığı bölümler vardır. Enderun'dan yetişen gençler kemankeşlik yani ok atma, cündilik yani süvarilik, cirit, tüfek kullanma, at üzerinde silah kullanma, iyi ata binme gibi alanlarda eğitim görmüşlerdir.
- Mart ayında yeni yılın bereketli geçmesi için geleneksel olarak nevruz kutlamaları yapılırdı.
- Mayıs ayında hidrellez kutlamaları düzenlenirdi.

Eğlence

- Türkler kahve ve kahvehaneler ile XVI. yüzyıl ortalarında tanışmış kahvehaneler hızla yayılarak gidip gelinen ve eğlenilen yerler haline gelmiştir.
- Tavla ve satranç oyunları, müzik dinlenen mekanlar ile şair ve edebiyatçıların sohbet mekanları olarak kahvehaneler önem kazanmıştır.
- Osmanlı'da Mahalle meydanlarında gerçekçi veya tuhaf hikayeler içeren, çeşitli taklitleri yapan, anlattığı hikayelerden kıssalar çıkarılmasını amaçlayan meddahlar eski Türk efsane ve destanlarını da ezberden okumuşlardır.
- Gölge oyunu olarak da adlandırılan Karagöz ile Hacivat yaygın bir eğlence alanı olmuştur. Karagöz'ü oynatan kişiye "Hayali" denmiştir. Orta oyunu ve Karagöz hem ramazan gecelerinin hem de bayramların en itibar gören eğlenceleri arasına girmiştir.

- Osmanlılarda greŖçilere "pehlivan" denilmiŖtir. Pehlivanların Tekke adı verilen greŖ teŖkilatları vardır. Manastır ve Erzurum gibi kışların uzun sürdüğü bölgelerde halkın meŖalelerin ışığı altında çeŖitli eğlenceler düzenledikleri ve spor gösterileri yaptıkları bilinmektedir. Osmanlılarda "Okçular Tekkesi" "Pehlivanlar Tekkesi" gibi kuruluŖlar Türkiye'deki ilk ciddi spor kuruluŖları olarak kabul edilir.

Osmanlı Devletinde retim Yapısı

- İhtiyaç duyulan her türlü malın karŖılanması için Osmanlı Devleti, tarımsal ve sınaı üretime önem vermiŖtir.
- Tarımsal retim timar sistemi çerçevesinde, sınaı üretim de loncalarca gerekleŖtirilmiŖtir.

Üretim Faaliyetleri

Zirai Üretim

- Zirai faaliyetler timar sistemi çerçevesinde sürdürülmüştür.
- Hububat üretimi önemsenmiş ve şehirlerin çevresinde bağcılık, bahçecilik ve sebzeçilik yapılmıştır.
- Sulama sistemleri önemsenmiş ve kendi imkanlarıyla sulama sağlayan çiftçiler veya bahçeciler yarı öşür (%5) vergi ödemişlerdir.

Sınai Üretim

- Osmanlı Devleti'nde sanayi, küçük işletmelerden oluşan ve "lonca" adı verilen esnaf teşkilatının elindedir.
- Her loncada aynı mesleğe mensup insanlar bir araya gelmiş ve loncalar kendi içlerinden reislerini seçmişlerdir.
- Loncalar, üretilen malın miktarı, kalitesi ve fiyatının belirlenmesinde söz sahibidir.
- Üretim ve tüketim arasındaki dengeyi gözeten Osmanlı Devleti'nde, ihtiyaç duyulan malların ithalatına izin verilirken; yurt içi ihtiyaçları karşılayan malların fazlasının ihracatına da engel olunmamıştır.
- Osmanlı Devleti'nde ihtiyaç malları ve hammaddeler şehirlerdeki "Kapan" adı verilen toptancı haline getirilmiş;
- "Kapan Emni" denilen görevlilerce eşit olarak satıcılara veya da imalatçılara dağıtılmıştır.

- Böylece bir malın üretim safhasından satış noktalarına kadar tek elden dağıtımı sağlanmış, aracısız olarak tüketiciye ulaştırılarak fiyat artışları engellenmiştir.
- Ayrıca, bölgedeki arz - talep dengesine göre fazla gelen ürünler ihtiyacı olan diğer eyalet ve sancaklara gönderilmiştir.
- Ziraat, madencilik, sanayi, ticaret ve esnafılıkta kaynakların bölüşümü ve kullanımında "eşitlikçi" bir anlayışı önemseyen Osmanlı Devleti, bütün bu sektörlerde büyük farklılaşmaların oluşmamasına ve mümkün olduğu kadar eşitliğe yakın dağılıma önem vermiştir.

→ Miri araziler: Devlete ait arazilerdir.

Dirlik	Miri arazinin en önemli bölümüdür. Dirlikler; has, zeamet ve tımar olarak ayrılırlardı.
Vakıf Arazi	Gelirleri cami, medrese, hastane gibi topluma hizmet veren kuruluşların masrafları için ayrılan arazilerdir.
Ocaklık Arazi	Gelirleri kale muhafızları ve tersane giderlerine ayrılmış olan arazilerdir.
Yurtluk Arazi	Sınır boylarındaki askerlere verilen arazilerdir.
Mukataa	Gelirleri doğrudan devlet hazinesine ait olan arazilerdir.
Paşmaklık	Gelirleri padişah hanımlarına ve kızlarına bırakılan arazilerdir.
Malikane	Gelirleri üstün hizmet gösteren devlet görevlilerine ömür boyu verilen arazilerdir.
Metruk Arazi	Otlak, yaylak, kışlak, mera gibi halkın ortak kullandığı araziler olup, gelirleri hazineye aktarılır.

Örnek:

Osmanlı Devleti'nde toprak yönetim sistemi olarak Dirlik topraklarında uygulanan Timar Sistemi ile,

- I. toprakların kullanıma açılarak tarımsal faaliyetlerin geliştirilmesi,
- II. köylünün ürettiği ürün üzerinden alınan vergilerle askerlerin masrafları ile yönetici maaşlarının karşılanması,
- III. en ücra noktalara kadar yönetim ve otorite alanında devletin varlığının sürdürülmesi

durumlarından hangileri arasında ilişki kurulabilir?

A) Yalnız I

B) Yalnız II

C) Yalnız III

D) I ve III

E) I, II ve III

→ Mülk araziler: Halka ait arazilerdir.

Öşriyye	Müslümanların elindeki topraktır.
Haraciyye	Gayrimüslimlerin elindeki topraklardır.

Çifthane Sistemi

- Bir çift öküzle işlenebilecek büyüklükte çiftlik olarak tanımlanan belirli bir toprak birimine tasarruf eden evli bir köylüden (hane) oluşmuştur.
- Osmanlı Devleti'nin Balkanlar ve Anadolu'daki bütün tarım arazisini Miri Arazi yani devlet mülkiyeti olarak görmesi devletin çifthane birimlerinin bütünlüğünü koruma amacına yöneliktir.
- Köylü ise bu uygulamada "daimi bir kiracı" konumundadır.

→ Klasik Çağ'da, tahrir defterleri ile Osmanlılarda, köylü aile ve toprak birimlerinin (çifhaneler) sayım ve yazımı önemsenmiştir. Bu tutum imparatorluk bürokrasisinin vazgeçilmez düzenleme ve kontrol aracı olmuştur. İlke olarak tahrir defterleri, çifthane birimlerinin veya temsil eden vergi mükellefi bütün yetişkin erkek köylülerin sayım ve yazımından ibarettir.

! NOT

→ İşlediği toprağı haklı bir neden olmaksızın terk ederek başka yerlere göç eden veya başka işlerle uğraşmaya başlayan, toprağını üç yıl üst üste bırakan kimse-den çiftbozan vergisi alınmıştır. Amaç üretimde sürekliliği sağlamaktır.

Örnek:

Çifthane sistemi üç unsurdan oluşuyordu. Bunlar; devletin işletme koşuluyla verdiği arazi, bu araziyi işleten hane halkı ve arazinin koşum gücü olan bir çift öküz. Bu üç öge çifthane sistemini dolayısıyla da vergiye tâbi bir üretim ünitesini oluşturuyordu.

Osmanlı'da görülen çifthane sistemi ile aşağıdakilerden hangisinin gözetildiği savunulamaz?

- A) Tarımsal üretimin
- B) Devletin kontrolünde olan topraklarda yerel güç odaklarının doğmasının önlenmesinin
- C) Düzenli bir vergi sisteminin
- D) Devletin egemenlik gücünün ücra köşelere kadar yerleştirilmesinin
- E) Hazinesinin nakit ihtiyacının

Esnaflar Teşkilatında Eğitim

- Osmanlılar'da esnaf örgütlenmesi lonca adı verilen teşkilat etrafında oluşmuştur.
- Her meslek için ayrı bir lonca kurulmuş ve devlet ile esnaf arasındaki bağlantı lonca başkanları olan lonca kethüdası tarafından yürütülmüştür.

Loncanın görevleri

- Mesleğe usta yetiştirmek
- Kendi aralarında düzeni sağlamak
- Kalite, fiyat ve üretim kontrolünü sağlamaktır.

Vakıflar ve Sosyal Hayat Üzerindeki Etkileri

- Türk - İslam devletlerinde olduğu gibi Osmanlılarda da "servet ve mülkiyetin toplumun tüm katmanlarına mümkün olduğunca eşit yayılması ve halkın temel ihtiyaçlarının karşılanmasına" önem verilmiştir.
- Vakıflar sayesinde hayır amaçlı kurumlar finanse edilmiş
- yaşlılık ve maluliyet (iş görmezlik) maaşları verilmiş,
- lonca üyeleri için bir nevi sigorta güvencesi sağlanmış,
- şehir duvarları ve kaleler inşa edilerek savunma çabalarına dahi katkıda bulunulmuştur.
- Vakıflar bu faaliyetlerine karşılık vergi vermemişlerdir.

! NOT

Vakıf Arazi

- Geliri hayır kurumlarına bırakılan topraklardı.
- Cami, medrese, imarethane, hastane, kervansarayların masrafları bu şekilde karşılanmıştır.
- Bu topraklar satılamaz ve devredilemezdi.

